

Kriminalisering av sexkjøperen: Erfaringer fra Norden

Niina Vuolajärvi

Denne rapporten undersøker effektene av kriminalisering av sexkjøp og hvordan det påvirker sexarbeidere og andre i sexindustrien, med fokus på deres sårbarhet for vold og utnyttelse. I tillegg vil denne rapporten også undersøke hvordan politiovervåkingen av kommersiell sex under den 'Nordiske modellen' er påvirket av innvandringspolitikk og håndheving av den, fordi i Norden, som i mange andre land, er mange av menneskene som selger seksuelle tjenester migranter.

Introduksjon

I 1999 var Sverige det første landet som brukte kriminalisering av sexkjøpere i en bredere tilnærming med mål om å ende etterspørselen etter kommersiell sex. Versjoner av det som nå er kjent som den "nordiske modellen"¹ av lovverk som omhandler sexkjøp som også kriminaliserer tredjeparter, men som tilsynelatende utelater kriminaliseringen av sexselgere, ble vedtatt kort tid senere i Norge og Finland. Politikk sentrert rundt kriminalisering av sexkjøp har blitt vedtatt i store deler av Europa og Nord-Amerika.

Den nordiske modellpolitikken støtter seg på radikalfeministiske argumenter for kommersiell sex som en form for vold mot kvinner som en begrunnelse for avskaffelsen av sexkjøp. Fordi kvinner ifølge denne ideologien blir sett på som ofre, bør de ikke straffes ytterligere, men i stedet beskyttes. Lovendringen var ment å fremme likestilling og trivsel både på samfunns- og individnivået ved å bruke loven som et normativt verktøy for å kommunisere til offentligheten at kommersiell sex ikke er akseptabelt.²

Denne rapporten undersøker hvordan kriminalisering av sexkjøp påvirker sexarbeidere og mennesker som selger seksuelle tjenester, med fokus på deres sårbarhet for vold og utnyttelse. I tillegg ser den på hvordan politiovervåkingen av kommersiell sex under den nordiske modellen krysser med innvandringspolitikk og håndhevingen av den, fordi i Norden, som i mange andre land, er over 70 prosent av mennesker som selger sex migranter. Rapporten konkluderer med at den nordiske modellen påvirker sexarbeidere og mennesker som selger seksuelle tjenester negativt, og at virkningene multipliseres når de som selger sex er migranter. Den anbefaler å fjerne strafferettslige sanksjoner knyttet til samtykkende kommersiell sex, for å beskytte sikkerheten, integritet og rettighetene til mennesker som selger seksuelle tjenester.

1. Andre navn inkluderer den «svenske modellen», «sluttetterspørselsmodellen», «likestillingsmodellen», «ny-abolisjonistmodellen» og den «delvise avkriminaliseringsmodellen»
2. May-Len Skilbrei og Charlotta Holmström, *Prostitution Policy in the Nordic Region: Ambiguous Sympathies* (Farnham, Surrey ; Burlington, Vermont: Ashgate, 2013).

Studien viser at vi trenger en mer nyansert forståelse av reguleringen av kommersiell sex, spesielt hvordan migrasjons- og tredjepartspolitikk påvirker sexarbeidernes situasjon og bevege oss forbi diskusjoner om forenklede modeller for å inkludere bidragene fra sexarbeidere og personer som selger seksuelle tjenester.

Konklusjonene er basert på etnografisk forskning utført over en tre-årsperiode i Norden (Sverige, Norge, og Finland) som inkluderte 210 formelle intervjuer med sexarbeidere og personer som selger seksuelle tjenester, politiet, sosialarbeidere, og politiske beslutningstakere, samt en dyptgående politisk og juridisk analyse.³ Av de 129 personene intervjuet som selger seksuelle tjenester er flertallet cis og transkvinner. I tillegg representerer disse de viktigste regionene og opprinnelseslandene (Øst-Europa, Russland, Latin-Amerika, Nigeria, Thailand og Norden) og arbeidssteder (online/innendørs, gate, massasjestudioer, strippesteder/klubber).

3. Niina Vuolajärvi, "Governing in the Name of Caring: Migration, Sex Work and the 'Nordic Model'" (Rutgers University – School of Graduate Studies, 2021), <https://doi.org/10.7282/t3-xmds-zn24>.

Kortfattet sammendrag

Forskningen viser et avvik mellom den ideologiske diskursen som jevnfører kommersiell sex med sex-trafficking og utnyttelse, og realitetene som oppleves av sexarbeidere og mennesker som selger sex. Bare et lite mindretall av de som ble intervjuet – 6 prosent – anså seg selv for å ha blitt utsatt for menneskehandel eller tvunget av noen andre til å selge sex. Intensjonen om å tjene penger ble sitert som den største motivasjonsfaktoren for de som driver med salg av sex og/eller migrerer for kommersiell sex uavhengig av deres tolkning av eller følelser rundt salg av seksuelle tjenester. Derfor konkluderer denne studien med at kommersiell sex må forstås som en inntektsgenererende aktivitet, en form for uformelt arbeid. Derfor vil denne rapporten bruke begrepene sexarbeider og personer som selger sex for å referere til mennesker som selger seksuelle tjenester.

I motsetning til rammeverket for menneskehandel og den nordiske modellens diskurs om prostitusjon som vold som legger ansvaret for problemet med utnyttelse på individuelle kjøpere, finner denne studien at problemene folk møter når de selger seksuelle tjenester oftere er knyttet til institusjonelle strukturer for politiarbeid og innvandringspolitikk, som, sammen med stigmaet knyttet til sexarbeid, skaper utnyttende forhold og øker risikoen for vold.

Til tross for den nordiske modellens eksplisitte mål om å flytte oppmerksomheten bort fra folk som selger sex, er de fortsatt hovedmålet for politiarbeid. I motsetning til den generelle forståelsen av at salg av sex ikke kriminaliseres under den nordiske modellen, blir folk som selger sex de facto kriminalisert gjennom håndhevingen av innvandrings- og tredjepartsreguleringer og strategier for økonomisk styring.

I motsetning til den generelle forståelsen av at salg av sex ikke kriminaliseres under den nordiske modellen, blir folk som selger sex de facto kriminalisert gjennom håndhevingen av innvandrings- og tredjepartsreguleringer og strategier for økonomisk styring.

Kriminalisering av sexkjøperen har en mindre rolle i reguleringen av kommersiell sex i regionen, og fungerer i stedet som et røykteppe for straffe- og rasebasert politiarbeid av mennesker som selger sex. Politarbeidet retter seg mot migranter og fører ofte til utkastelser og deportasjoner. Selv om de nordiske landene har avkriminalisert salget av sex, er det fortsatt grunnlag for deportasjon i henhold til deres immigrasjonslovverk.

De nordiske landene har også en bred tredjepartslovgivning der all bi-stand til salg av sex er forbudt selv hvis det ikke er for profitt. Huseiere, hotelleiere, regnskapsførere, blant annet, kan anklages for hallikvirksomhet dersom de er knyttet til salg av sex. Tredjepartslover kriminaliserer også folk som selger sex sammen. Dette politiarbeidet har ført til en alvorlig boligsituasjon for migranter som kan øke hallikarbeidet og presse folk som selger sex inn i stadig farligere situasjoner.

Funnene viser at flertallet av intervjuobjektene – 96 prosent – er imot sexkjøpsloven og støtter fjerning av strafferettslige represalier knyttet til kjøp og salg av seksuelle tjenester, slik at sexsalg kan organiseres uten straffeforfølgelse. Motstand mot lover som delvis avkriminaliserer som kriminaliserer kjøp av sex er i overveldende grad basert på politikken de facto kriminalisering av sexsalg.

Sexkjøpsloven var kun ment å være et normativt tillegg til de sosiale tjenestene som skulle være ryggraden i den nordiske modellen. Disse tjenestene har imidlertid ikke blitt realisert, og intervjuobjektene pekte på mangel på faktiske omfattende eller effektiv støtte som ville bidratt til å finne alternativ sysselsetting til kommersiell sex. Det overveldende flertallet av personer som driver med kommersiell sex i regionen er migranter uten permanent oppholdstillatelse og har derfor ikke rett til statlige tjenester som sosiale ytelser eller offentlig helsehjelp. Den utbredte opptagelsen av forståelsen av kommersiell sex som en form for vold mot kvinner i Sverige har ført til en svært begrenset eller ikke-eksisterende lavterskeltesting for seksuelt overførbare infeksjoner, helse- eller juridiske tjenester som har i praksis betydd ekskludering av migranter fra tjenestetilbudet.

Hovedmålet med regulering gjennom den nordiske modellen er avskaffelse av kommersiell sex oppnådd gjennom straffrettende politiarbeid rettet mot sexarbeidere og mennesker som selger seksuelle tjenester. Folk som selger sex og deres behov er ikke sentrert i hverken politikkkutforming eller tjenestetilbudene. Funnene fra denne studien tyder på at den nordiske modellen ikke er en modell som burde repliseres, men snarere et komplekst og kontekstspesifikt reguleringsapparat designet for å bryte opp og bli kvitt det kommersielle sexmarkedet.

Hovedfunn

1. DE FLESTE ER IKKE UTSATT FOR MENNESKEHANDEL ELLER TVUNGET TIL Å SELGE SEX

Forskningen viser at det er et avvik mellom den ideologiske diskursen om sex-trafficking med fokus på utnyttelse, og realitetene som oppleves av sexarbeidere og mennesker som selger sex. Bare et lite mindretall av de som ble intervjuet – 6 prosent – anså seg selv for å ha blitt utsatt for menneskehandel eller tvunget av noen andre til å selge sex. Av flertallet ble økonomiske grunner oppgitt som hovedmotivasjon for å selge sex.

For statsborgere, er det å selge sex er en måte å klare seg selv på i usikre livssituasjoner, å lappe hullene i velferdsstatens sikkerhetsnett, eller finansiære studier eller andre livsprosjekter. For migranter er motivasjonen for deres migrasjonsprosjekter en relativ mangel på muligheter i hjemlandet deres; mange er svært mobile og reiser mellom bosted og Norden for å selge sex i korte perioder. Sexarbeid ble ofte nevnt som et midlertidig strategisk prosjekt for å fremme ens – eller ens families – liv. Derfor utfordrer studien det offerdannende og paternaliserende perspektivet på menneskehandel og grunngir en forståelse av sexarbeid som uformelt arbeid, en form for økonomisk handlekraft og overlevelse.

2. DEN NORDISKE MODELLEN DE FACTO KRIMINALISERER SALG AV SEX

I motsetning til den generelle karakteriseringen og forståelsen av at det ikke kriminaliseres under den nordiske modellen, kriminaliseres salg av sex de facto gjennom håndheving av innvandrings-, tredjeparts- og finanspolitikk. Landene regulerer salget av sex gjennom innvandringspolitikk selv om den nordiske modellpolitikken avkriminaliserer det. I Sverige og Finland er salg av sex grunnlag for utvisning og nektet innreise for migranter uten permanent oppholdstillatelse som kommer fra utenfor EU/EØS. Sverige har også

deportert EU-borgere for salg av sex. I Norge gir bestemmelser i immigrasjonslovene politiet myndighet til å stille spørsmål til, deportere og kontrollere sexselgende migranter.⁴

Sverige, Norge og Finland har også omfattende tredjepartsregulering⁵ som kriminaliserer all tilrettelegging for salg av sex, enten det er utnyttende eller ikke. Selv i en situasjon der tilretteleggeren ikke bruker tvang, eller tar noen form for kompensasjon, er hjelp ulovlig.⁶ Vanlige utleiere eller hoteleiere kan bli beskyldt for hallikvirksomhet hvis sexsalg finner sted i deres lokaler. I Sverige og Norge bruker politiet tredjepartslover for å kaste ut sexarbeidere og personer som selger seksuelle tjenester fra leilighetene sine.

3. DEN NORDISKE MODELLEN BESKYTTER IKKE MENNESKER SOM SELGER SEX

Lina, en latinamerikansk transkvinne, forklarte hvordan de facto kriminalisering av selgere av sex påvirker mennesker som henne:

Dette er en selvmotsigende lov. De lar deg på en måte jobbe, men de kontrollerer deg - til slutt tvinger de deg til ikke å jobbe. [...] De sier at du kan jobbe, men du kan ikke jobbe i en leilighet for da er eieren en kriminell, du kan ikke jobbe på hotell for da er hotellet kriminelt. [...] Her kan du ikke ringe politiet hvis du er i trøbbel, hvis noen er voldelig, raner deg eller noe. [...] Hvis du er utenlandsk, vil politiet kanskje sende deg ut av landet.

Sitatet ovenfor demonstrerer funnene fra denne studien. Hovedgrunnene intervjuobjektene ga for å motsette seg kriminaliseringen av sexkjøp var sikkerhetsdrevet, fordi det presset sexen inn i ulovlighetens rike, slik at arbeidere ble nektet tilgang til sosial og juridisk beskyttelse, og gjorde arbeidet deres farligere. De ønsket å kunne selge sex trygt, fritt fra trakassering fra politiet, og uten å bli behandlet som kriminelle eller på annen måte stigmatisert.

4. Synnøve Økland Jahnsen og May-Len Skilbrei, "Norge", i *Vurderingen av prostitusjonspolitikk i Europa* (London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018).

5. Begrepet tredjepart brukes her for å referere til personer som på en eller annen måte organiserer eller legger til rette for kommersiell sex, personer som er "tredjepartene" (i forhold til selgeren og kjøperen).

6. Jahnsen og Skilbrei, "Norge"; Petra Österren, "Sverige", i *Vurdering av prostitusjonspolitikk i Europa* (London & New York: Routledge, 2018); Niina Vuolajärvi et al., "Finland", i *Vurderingen av prostitusjonspolitikk i Europa* (London: Routledge, 2018), 199–212.

3a. Sikkerhets- og helserisiko

Kriminalisering av sexkjøpere hemmer sexarbeidernes sikkerhetspraksis og gjør klientscreening vanskelig. På gaten skynder klienter seg med forhandlinger, de ønsker å flytte transaksjonen lenger bort fra gaten, eller så unngår klienter generelt sett offentlige steder, for eksempel hoteller, som er tryggere for folk som selger sex enn å dra til lokaler valgt av klienten. En sexselgende migrant i Sverige beskrev situasjonen:

Fordi kunder ønsker å gå lenger og lenger unna gatene og gjøre det i husene sine, tar det meg seks timer å tjene her på gata det jeg kunne gjøre andre steder [andre land] på én time. Det snur maktposisjonen; jeg må fokusere på at de skal føle seg trygge.

I Sverige og Norge har folk som selger sex rapportert å ha blitt utsatt for trakassering fra politiet, aggressivt politiarbeid og et generelt sammenbrudd av forholdet til politiet. Intervjuobjektene rapporterte om påtrengende overvåkning og avhør av personer som selger sex, og innblanding i og eksponering for hoteller og bookingselskaper.

Førti år gamle Freija, som hadde begynt å selge sex i en alder av 18 år for å overleve og hvis erfaringer med sexsalg hadde vært traumatiske, fortalte om hennes skuffelse over loven:

Politikere lovet månen og stjernene da de introduserte sexkjøpsloven. [...] Loven skulle beskytte kvinner og gå etter kunder og halliker. Men virkeligheten er ikke slik. Mange opplever at politiet jakter dem på gata. Igjen er det kvinnene som blir den sårbare parten.

Fordi kunder ønsker å gå lenger og lenger unna gatene og gjøre det i husene sine, tar det meg seks timer å tjene her på gata det jeg kunne gjøre andre steder [andre land] på én time. Det snur maktposisjonen; jeg må fokusere på at de skal føle seg trygge.

Loven skulle beskytte kvinner og gå etter kunder og halliker. Men virkeligheten er ikke slik. Mange opplever at politiet jakter dem på gata. Igjen er det kvinnene som blir den sårbare parten.

Motvilje for å henvende seg til politiet er et betydelig problem. Sex-selgere oppgir at et resultat av de facto kriminalisering av folk som selger sex var at de var redde for å kontakte politiet når de ble utsatt for kriminalitet.

Kriminalisering av sexkjøper svekker sexarbeideres forhandlingsposisjon ovenfor kunder, tvinger dem til å fire på sikkerhetstiltakene, gjør dem mer utsatt for vold, og driver dem til å operere på ukjente steder, noe som ofte øker tiden brukt på å finne og være med kunder.

3b. Sosial rettighetsfraskrivelse

Selv om det var eksplisitte krav om at kriminaliseringspolitikken til den opprinnelige svenske sexkjøpsloven skulle kombineres med sosiale investeringer da loven ble innført i 1999, ble dette ikke videre fulgt opp av den svenske staten med noen ekstra finansiering til sosiale tjenester eller ytelser rettet mot folk som selger sex. I stedet investerte Sverige i rettshåndhevelse, kunnskapsproduksjon og normativ endring rundt kommersiell sex.⁷ Med andre ord har "modellen" hatt et omfattende fokus på politiarbeid fremfor å utvikle spesialiserte sosiale tjenestetilbud for mennesker som selger sex.

7. Mellom 1999 og 2010 har Sverige bevilget 9,3 millioner EURO (77 millioner SEK) til politiet for håndhevelse av loven og 2,4 millioner euro (20 millioner SEK) til Statens Helse- og velferdstilsyn for å utvikle arbeid med vold mot kvinner (som kommersiell sex inngår i) og for å overvåke utviklingen av kommersiell sex i Sverige. Innsatsen til Statens helse- og velferdstilsyn har fokusert på kunnskapsproduksjon og kompetansebygging blant tjenestemenn og personer som arbeider i helse- og sosialtjenesten gjennom veiledningshåndbøker og opplæring. Ola Florin, "A Particular Kind of Violence: Swedish Social Policy Puzzles of a Multipurpose Criminal Law," *Sexuality Research and Social Policy* 9, no. 3 (September 2012): 269–78, <https://doi.org/10.1007/s13178-012-0086-1>; Government of Sweden, "Regeringens Proposition 1997/98:55 Kvinnofrid," 1998, <https://www.regeringen.se/contentassets/1733625e719c43b28f073fa9cdec90f2/kvinnofrid-prop.-19979855>; Anna Skarhed, *Förbud mot köp av sexuell tjänst: en utvärdering 1999 - 2008; betänkande* (Stockholm: Fritzes, 2010).

Den utbredte opptagelsen av forståelsen av kommersiell sex som en form for vold mot kvinner i Sverige bidrar til den påfølgende mangelen på skadereduksjonstjenester⁸ i Sverige. Det er svært begrenset eller ikke-eksisterende lavterskeltesting for seksuelt overførbare infeksjoner, helse- eller juridiske tjenester tilgjengelig, og ingen av de statlige tilbyderne markedsfører tjenestene sine på andre språk enn svensk, til tross for at et flertall av sexarbeidere i regionen er migranter.

Prioritering av terapeutisk støtte på bekostning av skadereduserende tjenester betyr også at personer som selger sex har vanskelig for å få tilgang til spesialiserte helse- og juridiske tjenester og står uten støtte når de blir utsatt for kriminalitet.

Det overveldende flertallet av personer som driver med kommersiell sex i regionen er migranter uten permanent oppholdstillatelse og har derfor ikke krav på statlige tjenester som sosiale ytelser eller offentlig helsehjelp. En svensk sosialarbeider beskriver skillet mellom statsborgere og utlendinger når det gjelder deres tilgang til svenske statlige tjenester:

Hvis [en statsborger] ønsker hjelp, kan hun få det umiddelbart: et sted å bo, mat, hjelp med rusavhengigheten sin – alt innen helsevesenet. Det er mange flere muligheter. Vi har ingenting for de andre [utlendingene]. Hvis de er heldige, kan vi gi dem en billett tilbake til Romania, så det er ikke lett, det er ikke lett for dem.

Språkbarrierer sammen med mangel på lavterskeltjenester øker ekskluderingen av migranter fra støttetjenester i Sverige. I alle tre landene pekte folk som selger sex i tillegg på mangel på faktiske omfattende eller effektiv støtte som ville hjelpe med å finne alternativ jobb til kommersiell sex.

3c. Økt stigma

Stigma er en av de viktigste katalysatorene for vold og ekskludering for sexarbeidere og mennesker som selger sex. Denne studien viser hvordan den utbredte opptagelsen av forståelsen av kommersiell sex som en form for vold i det svenske samfunnet bidrar til økte opplevelser av stigma, marginalisering og diskriminering. I Sverige og Norge, der full kriminalisering av sexkjøp håndheves, rapporterer

8. Lavterskeltilbud refererer til tilgjengelige, brukersentrerte tjenester som ikke krever avtaler eller identifikasjon.

sexarbeidere og personer som selger seksuelle tjenester mer ekskludering og sårbarhet enn i Finland, og stigmaet er mest ekstremt i Sverige.

Det er sterk konsensus i Sverige om at kommersiell sex er en form for utnyttelse og en hindring for likestilling, og å slå ned på menns etterspørsel bør stå i sentrum for prostitusjonspolitikken. Denne normative forandringen er til stede i de nasjonale meningsmålingene gjort før og etter sexkjøpsloven ble vedtatt. I 1996 støttet 32 prosent av svenskene å kriminalisere kjøpshandlingen, i 2012 var denne andelen 65 prosent. En tilsvarende økning i negative holdninger kan sees i forhold til salg av sex. I 1996 mente 30 prosent av svenskene at salg av seksuelle tjenester burde kriminaliseres, mens i 2012 mente 52 prosent at det burde være forbudt ved lov. Dessuten har Sveriges normative kampanjer mot kommersiell sex økt synet på sexarbeidere som ofre og mentalt skadede. Ifølge studiene mener 82 prosent at sexarbeid er skadelig for personene som driver med.⁹

Med andre ord, selv om loven og diskursene knyttet til kommersiell sex som vold skapte en ny stigmatisert gruppe – sexkjøpere – flyttet det ikke stigmaet bort fra folk som selger seksuelle tjenester, men snarere økte det.

3d. Økonomisk marginalisering

I Sverige og Norge er inntekt fra kommersiell sex skattepliktig, men fordi det ikke er anerkjent som "legitimt" arbeid, er det ingen offisielle direktiver fra skattemyndighetene om skatteinnmelding. Intervjuobjektene rapporterte at de ble etterforsket av skattemyndighetene og deretter ble tungt beskattet.

På grunn av den brede definisjonen av hallikvirksomhet, rapporterer sexarbeidere at de ikke kan åpne bankkontoer og ansette regnskapsførere. Tvetydige skatteordninger og utelukkelse fra strategier for økonomisk styring straffer sexarbeidere og forsterker deres marginalisering, ettersom det er vanskelig å organisere sexarbeid på lovlig vis.

9. Jari Kuosmanen, "Attitudes and Perceptions about Legislation Prohibiting the Purchase of Sexual Services in Sweden," *European Journal of Social Work* 14, no. 2 (June 2011): 247–63, <https://doi.org/10.1080/13691451003744341>; Carl Göran Svedin et al., *Prostitution i Sverige. kartläggning och utvärdering av prostitutionsgruppens insatser samt erfarenheter och attityder i befolkningen* (Linköping: Linköping University Electronic Press, 2012), <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-75383> Fulltext från Linköping University Electronic Press

4. MIGRANTER BLIR UFORHOLDSMESSIG SKADET

4a. Rasistisk profilering og målrettet fokus på migrant sexarbeidere

Politiarbeidet rettet mot kommersiell sex i Norden fokuserer på migranter, spesielt på mennesker med mørkere hudfarge. De fleste av statsborgerne (som passerer som hvite) hadde aldri hatt kontakt med politiet, mens blant mørkhudet migranter, spesielt nigerianere, var disse opplevelsene hyppige.

Selv om Sverige, Norge og Finland avkriminaliserer salg av sex, kriminaliserer de det i praksis for migranter, da salg av sex er grunnlag for utvisning og nektet innreise for personer som kommer utenfor EU/EØS. Under etterforskning av kunder og annen politivirksomhet rundt kommersiell sex, deporterer politiet personer som selger sex. På grunn av trusselen om utvisning fryktet utlendinger kontakt med politiet selv hvis de var i landet lovlig. Som nigeriansk sexarbeider med oppholdstillatelse i Spania uttalte:

Her har vi frykt for politiet. Jeg er under press. Hvis du går på gatene her, kontrollerer de deg noen ganger, sjekker legitimasjonen din. Ok, du er fra Spania. De sier at du må gå til billettkontoret. Du må dra tilbake dit du kom fra. Du må dra tilbake til Spania eller Italia eller hvor du enn kom fra. De vil forby den personen å komme hit på fire til fem år. Det er en grunn til at vi er redde.

Sexarbeidere kan også nektes innreise ved grensen eller trakasseres med seksuelt ladede avhør eller bli kledd nakne og kroppsvisiteret. Dette, sammen med politiarbeid som retter seg mot migranter som selger sex, har ført til en todelt regulering av fastboende og utenlandske sexarbeidere og skaper «doble» markeder der migranter jobber under mer uformelle og prekære forhold.

Rasebasert politiarbeid blir for eksempel tydelig i den finske utvisningsstatistikken fra 2012-2014 basert på mistanke om salg av sex. Selv om det er flere russere enn nigerianere både i klubbene og på gatemarkedet, var 70 prosent av deportasjonene nigerianere bosatt i et annet EU-land, sammenlignet med 30 prosent av russere på turistvisum som er «like deporterbare» tredjelandsborgere.

4b. Deportasjon som et avskaffelsesverktøy

I Norden er beskyttelsen av ofre for menneskehandel knyttet til straffeprosessen og samarbeidet med politiet. I tilfelle de ikke samarbeider, eller politiet ikke har nok bevis til å fortsette etterforskningen, vil de ikke bli tilbudt beskyttelse og kan deporteres.

I Sverige har ofre for menneskehandel ikke rett til permanent oppholdstillatelse. Ved avslutning av etterforskningen blir offeret automatisk sendt tilbake. I Finland og Norge er ofre for menneskehandel kvalifisert for permanent opphold, men tillatelser er ikke automatiske; spesifikke sårbarheter må identifiseres og en formell søknad gjennom asylprosessen kan være nødvendig.¹⁰

De svenske tjenestemennene ser deportering av migranter som driver med kommersiell sex – uavhengig av om de er ofre for menneskehandel – som et «konkret kriminalitetsforebyggende tiltak.»¹¹ Politikere har argumentert for at det å gi permanent oppholdstillatelse for ofre for menneskehandel kan stimulere til irregulær migrasjon og dermed bidra til menneskehandel i stedet for å redusere den.¹²

Politistyrken i Sverige gjenspeiler disse begrunnelsene når de snakker om deportering av migranter som selger sex. En høytstående politimann i Stockholm som jobber med prostitusjon og menneskehandel på statsnivå i Sverige, legitimerte også deportasjoner med forebygging av menneskehandel og prostitusjon: "Dessverre forhindrer det [deportasjon] det [menneskehandel / prostitusjon] også litt. Fordi menneskehandelssaker tar så lang tid, må vi noen ganger bruke utlendingsloven.

10. Anette Brunovskis, "Special Rights within Universal Welfare: Assistance to Trafficking Victims in Norway," *Journal of Comparative Social Work* 11, no. 1 (January 4, 2016), <http://journal.uia.no/index.php/JCSW/article/view/359>; Venla Roth, *Defining Human Trafficking and Identifying Its Victims: A Study on the Impact and Future Challenges of International, European and Finnish Legal Responses to Prostitution-Related Trafficking in Human Beings* (Leiden ; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2012).

11. Parliamentary Ombudsman, "Justitieombudsmännens Ämbetsberättelse 2013/14:JO1." (Vällingby: Elanders, 2013), 356, <https://data.riksdagen.se/fil/7A1FBF14-36D0-4EA3-B27F-6F0E602A6B44>.

12. Yvonne Svanström, "From Contested to Consensus: Swedish Politics on Prostitution and Trafficking," in *Feminism, Prostitution and the State: The Politics of Neo-Abolitionism*, ed. Eilis Ward and Gillian Wylie (London ; New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017), 38

5. TREDJEPARTSREGULERING SKADER

SEXARBEIDERE OG MENNESKER SOM SELGER SEX

Politiet bruker tredjepartslovgivning for å sette i gang tvangsutkastelser av personer som selger sex ved å true utleier eller hotelleier med anklager om hallikvirksomhet. Tredjepartslover hindrer også sexarbeidere i å jobbe sammen eller hjelpe hverandre i deres virksomhet, samt gi gjensidig beskyttelse. Som en politibetjent i Sverige forklarte:

Hvis du leier ut til en prostituert, kan du bli beskyldt for å anskaffe. Det vi gjør er at vi legger igjen en lapp til utleier som sier hva slags aktivitet som foregår i leiligheten deres og hva som har skjedd [hvorfor politiet har vært der]. Vi nevner også i notatet at hvis vi kommer opp en gang til, hvis det skjer igjen, vil de bli avhørt om anskaffelse. I dette tilfellet vil utleier sparke ut kvinnene.

Sexarbeidere rapporterte også at andre kan bruke sexarbeideres frykt for utkastelse og deportering som et verktøy for utpressing. En latinamerikansk eskorte forklarte situasjonen i Sverige:

Personen som var ansvarlig for bygget kontaktet meg, fortalte meg: 'Du bor i bygningen min.' Han sa til meg at jeg måtte utføre en tjeneste for ham gratis, ellers skulle han anmelde meg.

Politiet i Sverige og Norge har utviklet samarbeid med hoteller og korttidsleieselskaper for å oppdage kommersiell sex i deres lokaler, og utvide politiarbeidet til å inkludere tredjeparter. En svensk politimann forklarte:

Vi har laget e-læringsverktøy for hotellene, for at de skal kunne lære opp ansatte. Så de ringer oss eller eller de kaster dem [kvinner] noen ganger ut, fordi vi ikke alltid kan komme, så da kaster de dem ut.

I Sverige og Norge har disse handlingene ført til en prekær boligsituasjon for sexarbeidere, og særlig migranter. Manglende tilgang til regulære boliger har ført til at mange blir tvunget til å henvende seg til mer irregulære og utnyttende ordninger der de som leier lokalene vet at leiligheten brukes til å selge sex og dermed også ber om mer penger for det. Med andre ord kan den aktive håndhevelsen av hallikparagrafen og mangel på formelle leiemuligheter faktisk øke hallikvirksomheten og presse folk inn i, i stedet for å styre dem bort fra, utnyttende ordninger.

Konklusjoner

Denne studien utfordrer ideen om sexkjøpsloven som en modell som vil fokusere på å straffe sexkjøpere og menneskehandlere, og beskytte mennesker som selger seksuelle tjenester og som kan overføres til andre land og kontekster. Et av de viktigste funnene fra denne studien er at kriminalisering av sexkjøpere har en mindre rolle i reguleringen av kommersiell sex i regionen.

Avskaffelse av kommersiell sex gjennom å bryte opp markedet har blitt det primære målet for politiet - og dette politiarbeidet foregår først og fremst gjennom sexarbeidere og mennesker som selger seksuelle tjenester, og øker deres sårbarhet for vold og utnyttelse.

Studien viser at vi trenger en mer nyansert forståelse av reguleringen av salg og kjøp av sex, spesielt hvordan migrasjon og tredjepartsregulering påvirker sexarbeidernes livsforhold og bevege oss bort fra diskusjoner om forenklede modeller. Studien indikerer at for å redusere utnyttelsen i salg og kjøp av sex og for å danne vellykket politikk, må beslutningstakere distansere seg fra ideologiske holdninger knyttet til kommersiell sex og sentrere de ulike erfaringene og behovene til sexarbeidere og personer som selger seksuelle tjenester i utformingen av politikk, retningslinjer og tiltak.

for å redusere utnyttelsen i salg og kjøp av sex og for å danne vellykket politikk, må beslutningstakere distansere seg fra ideologiske holdninger knyttet til kommersiell sex og sentrere de ulike erfaringene og behovene til sexarbeidere og personer som selger seksuelle tjenester i utformingen av politikk, retningslinjer og tiltak.

Viktige anbefalinger

Studien viser at vi trenger en mer nyansert forståelse av reguleringen av kommersiell sex, spesielt hvordan migrasjon og tredjepartspolitikken påvirker sexarbeideres livsforhold og går bevege oss forbi diskusjoner om forenklede modeller for å inkludere bidragene fra sexarbeidere og mennesker som selger sex.

For å motvirke skadene påført ved den nordiske modellen og skadene i salg og kjøp av sex generelt, er de politiske anbefalingene fra dette arbeidet:

1

Fjerning av straffer knyttet til kommersiell sex med samtykke er det første skrittet for å beskytte sikkerheten, integriteten og rettighetene til mennesker som selger sex:

- Avkriminaliser salg og kjøp av sex for å virkelig sette sikkerheten til mennesker som selger seksuelle tjenester først.
- Fjerne strafferettslige forbud mot ikke-utnyttende tredjeparter.

2

Reform av innvandringspolitikk:

- Fjerne salg av sex som grunnlag for deportering og avslag på innreise.
- Ubetinget beskyttelse for ofre for menneskehandel. Det er viktig å fjerne statusen som offer for menneskehandel fra straffeforfølgelse og å garantere oppholdstillatelse for ofre.
- Skape lovlige veier for migrasjon og tilgang til formelle arbeidsmarkeder for migranter for å redusere utnyttelse og gi tilgang til andre former for levebrød.

3

Sentrere sexarbeidere og mennesker som selger sex i politikkutforming og i avgjørelser som omhandler utforming og gjennomføring av tiltak:

- Inkludering av mennesker som selger sex i politikkutforming og tiltaksutforming/-tilbud;
- Lavterskel helse-, juridiske- og sosialtjenester som prioriterer skadereduksjon;
- Utdannings- og opplæringsprogrammer for ansettelse utenfor kommersiell sex som betaler en levelig lønn;
- Inkluderende tjenester som representerer menneskene som bruker tjenestene – deres mangfoldige erfaringer, motivasjoner for å selge sex, språk, etnisiteter/raser, kjønn og seksualiteter;
- Prioritere finansiering av organisasjoner som sentrerer rundt mennesker med levd erfaring fra sexsalg og ledes av /ansetter dem.

4

Å anerkjenne sexarbeid som økonomisk aktivitet. Funnene i denne studien viser at der salg av sex ikke er anerkjent som en form for arbeid, har personer som selger sex vanskelig for å organisere livet sitt uten å bli straffeforfulgt.

- Sexarbeidere må kunne registrere seg som individuelle entreprenører dersom de ønsker det og bli gitt klar veiledning om betaling av skatt.
- Det bør imidlertid ikke være noen form for registreringsplikt, da salg av sex for mange er en midlertidig overlevelsesstrategi.

Om forfatteren

Dr Niina Vuolajärvi er Universitetslektor i Internasjonal Migrasjon ved Det Europeiske Institutt. Hennes tverrfaglige forskning ligger innenfor feltene migrasjon, feministiske og sosio-juridiske studier.

Niina avla doktorgraden sin i sosiologi ved Rutgers University i 2021. Før hun begynte ved LSE, var hun postdoktor ved New School Zolberg Institute of Migration and Mobility.

This is brief 06/2022 in the LSE Women, Peace and Security Policy Brief Series.

The Centre for Women, Peace and Security Policy Brief Series presents policy analysis and recommendations arising from academic research and practice in the global field of women, peace and security.

lse.ac.uk/wps + blogs.lse.ac.uk/wps + [@LSE_WPS](https://twitter.com/LSE_WPS)

THE LONDON SCHOOL
OF ECONOMICS AND
POLITICAL SCIENCE ■

CENTRE FOR WOMEN, PEACE + SECURITY

Forskning ved LSE ■

Centre for Women, Peace and Security
London School of Economics
and Political Science
Houghton Street
London WC2A 2AE

women.peace.security@lse.ac.uk

lse.ac.uk/wps + blogs.lse.ac.uk/wps + [@LSE_WPS](https://twitter.com/LSE_WPS)